ماددەی زانستی
د.أیمن رشدی سوید

وەرگێڕانی
عبدالحمید بەرزنجی

پێداچوونەوە
م.عبدالجبار ابراهیم

دیزاین
باوەڕ کەمال قادر

ئادابەکانی خوێندنی قورئان

پێویستە قورئان خوێن خاوەنی ئاکاری بەرز و جوان بێت لە خزمەت قورئانی پیرۆزدا چونکە فەرمایشتی خودای گەورەیە. لەو ئاکارە جوانانە :

١- پێویستە جەستە و پۆشاك و شوێنەکەی پاك و خاوێن بێت , وە پێویستە دەست نوێژی هەبێت لەکاتی بەدەستەوە گرتنی قورئاندا .

٢- سیمای خۆیی و دانیشتنەکەی ڕێك و پێك و جوان بێت .

٣- خوێندنەوەیەکی جوان ودەنگێکی خۆش بەکاربێنێت .

٤- لەکاتی خوێندنەوەیدا دڵی لای ئایەتەکانی خوای گەورەبێت و نیشانەی لەخواترسانی پێوە دیار بێت .

٥- گوێگرتن لە قورئان و سەر قاڵ نەبوون بە پەرتوك یان پێنوس یان ڕاخەر یان هەر شتێکی ترەوە .

٦- فراوان کردنی بازنەی کۆڕی قورئان خوێندن لەکاتی زۆر بوونی بەشداربووان .

ئادابەکانی خوێندنی قورئان

پێویستە قورئان خوێن مەزنی و ڕێز و گەورەیی قورئان بپارێزێت، ئەوەش بەم شێوەیەی خوارەوە دەبێت :

١- پێویستە قورئان لەسەر زەوی یان لەسەر قاچی دانەنێت، بەڵکو بەدەستیەوە بێت یان لەسەر مێزێکی بچوک دای بنێت .

٢- کتێب یان شتی تری لەسەر دانەنێت ، بەڵکو پێویستە لەسەروو هەموو شتێکەوەبێت.

٣- نەیکاتە پاڵپشت یان پاڵی پێوە بداتەوە.

٤- کاتێك دەیدات بە هاوەڵێکی بۆی هەڵنەدات ، بەڵکو بیداتە دەستی بە جوانی.

٥- کە تەواو بوو لەخوێندنەوەی بەکراوەیی بەجێ ی نەهێڵێت ، بەڵکو دەبێت دایبخاتەوە و بیخاتەوە شوێنی خۆی.

٦- نابێت قورئانەکە بخاتە پشتی یەوە کاتێك بەدەم ڕێگاوە دەیخوێنێت یان پیادا چونەوە بۆ لەبەرکردنەکەی دەکات.

٧- لەکاتی باوێشکداندا قورئان نەخوێنێت.

قورئان خوێنی بەڕێز : ووریابە ! لە پێکەنین و گاڵتە کردن بەوانەی لەگەڵتان و نازانن بەباشی قورئان بخوێننەوە ، چونکە ئەوەی تۆی فێری قورئان خوێندن کردووە (کەخوای گەورەیە) دەتوانێت لە چاو تروکانێك دا لەبیرت بباتەوە .

پرسیارەکان

ئەم وێنانە ڕەنگ بکە ، پاشان ئاماژەی (✓)
لەبەردەم ڕاستەکاندا دابنێ .
وەئاماژەی (✗) لەبەردەم هەڵەکاندا دابنێ .

التعوذ

واته : وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)
قورئان خوێن لەسەرەتای دەستپێکردنی خوێندنەوەکەیدا دەبێت بیڵێت ، ئەگەر
خوێندنەوەکەی لەسەرەتای سورەتەکەوە بێت یان لە ناوەڕاستەوە جیاوازی نی یە ،
لەبەر ئەو فەرمایشتەی خوای گەورە کە دەفەرموێت :

(فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)

ئەگەر قورئانخوێن لەگەڵ چەند کەسێکی تردا بەشدار بوو ، وە بەدوای
یەکدا دەیان خوێند ، یەکەم کەسیان بەدەنگی بەرز دەیخوێنێت و ئەوانی
تر بەنزمی ، بەمەرجێك خوێندنەکەیان پچڕانی تێ نەکەوێت بە
قسەکردن ، ئەگەر وابوو یەکەم کەسیان کەدەست دەکاتەوە بە خوێندنی
قورئان (تعوذ) دەکاتەوە .

البسملة

واتە : وتنی : ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾

پێویستە قورئانخوێن لەسەرەتای هەموو سورەتێك لە سورەتەکانی قورئانی پیرۆزەوە بیخوێنێت جگە لە سەرەتای سورەتی (التوبە) . بەڵام ئەگەر لەناوەڕاستی هەر سورەتێکەوە دەستی پێکرد سەر پشکە لە خوێندنی یان نە خوێندنی.

پرسیارەکان

وەڵامی ڕاست بۆ ئەمانەی خوارەوە هەڵبژێرە :

- محمود پێی خۆشە لەسەرەتای سورەتی (النبأ) وە قورئان بخوێنێت . بەڵام دەپرسێت :

پێویستە لەسەری چی بکات ؟ ئایا دەتوانی ڕێنمونی بکەیت ؟

- یەکسەر دەست پێ دەکات بەبێ - تعوذ - و - بسملة - .
- تەنها - تعوذ - دەکات .
- - تعوذ - و - بسملة - دەکات ، پاشان دەست پێ دەکات .

- بەڵام ئەگەر لە سەرەتاوە نەبوو ، لەهەر شوێنێکی تری سورەتەکەوە خوێندی دەبێت:

- لەسەریەتی - تعوذ - بکات. وە سەر پشکە لەنێوان ووتنی -بسملة -یان نەوتنی.
- ڕاستەوخۆ خوێندنەکەی دەست پێ دەکات بەبێ - تعوذ - و -بسملة - کردن.
- تەنها -بسملة - دەکات.

- کاتێك محمود لەسورەتی (النبأ) تەواو بوو ، ویستی سورەتی (النازعات) بخوێنێت .

بەدوایدا -بسملة - دەکات یان نا ؟

- بەڵێ دەیکات .
- نەخێر نایکات .

پیتەکانی پووك

بریتی یە لە (ظاء - ذال - ثاء)

کە لە بەشی پێشەوەی زوبان و لێواری ددانەکانی پێشەوە

دەردەچن ، واتا : دوو ددانی پێشەوە کە لە پووکی سەرەوەدان .

ئاگاداری

دەرچونی پیتەکانی پووك لە غەیری دەرچەکەی خۆی دەبێتە هۆی گۆڕینی دەربڕینی ئەو پیتانە بۆ چەند پیتێکی تر ، وەك لەم نمونانەی خوارەوەدا دەردەکەوێت .

وە ئەمانە لە هیچ حاڵەتێکدا دروست نین.

حوكمەكانی لامی ناساندن

• لامی قەمەری : (لام) ی ناساندنەکەی دەخوێندرێتەوە ، ئەگەر بەدوایدا یەکێك لەم پیتانە هات :

(إبْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ)

وەکو : ﴿الْجِبَالُ﴾ ﴿الْقَمَرُ﴾ ﴿الْأَرْضُ﴾

حوکمەکانی لامی ناساندن

•لامی شەمسی :(لام) ی ناساندنەکەی ناخوێندرێتەوە، وە پیتی دوای خۆی شەددە وەردەگرێت. ئەگەر بەدوایدا پیتێك جیا لەو پیتانەی لە (لام) ی قەمەریدا دیاریمانکرد هات ،کە لە سەرەتای هەر وشەیەکی ئەم دێڕە نوسراوە دا کۆکراوەتەوە .

(طِبْ ثُمَّ صِلْ رِحْمًا تَفُزْ ضِفْ ذَا نِعَمْ دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شَرِيفًا لِلْكَرَم)

وەك :

ئاگاداری

دڵنیابە لەجوان دەربڕینی پیتی (لام) لەکاتێکدا پیتی (جیم)بەدوایدا هات.

چونکە زۆر کەس هەڵەی تێدا دەکەن و نایخوێننەوە، وەکو:

الْجَوَارِ   الْجَنَّةِ

پرسیارەکان

١. ئەم نمونەیە بخوێنەرەوە بەرەچاوکردنی پیتەکانی پووك بە شێوازێکی درووست وەکو فێربوویت.

٢. دوو نمونە بنوسە لەسورەتی (التین) بۆ لامی شەمسی و قەمەری لەم خشتەیەی خوارەوە.

لامی قەمەری	لامی شەمسی

٣. بۆنەوەی حوکمی (لام) بناسیت لەم وشانەدا :

﴿الْجِبَالُ﴾ ﴿الْجِنَّةِ﴾ ﴿الْجُمُعَةِ﴾

ئەم ژمارانە بەیەك بگەیەنە ئەنجامەکەی دەبینیت :

نون و میمی شەددەدار

ئەگەر لەکاتی قورئانخوێندندا نون یان میمی شەددەدار هات، پێویستە لەسەرمان ماوەی مینگەکە تیایاندا درێژبکەینەوە، جا ئەگەر لەسەریان وەستاین یان گەیاندمانن بە دوای خۆیان، وەکو:

مینگە : دەنگێکە لە لووت (واتا لە بۆشایی لووت) دوە دەردەچێت. وە زوبان هیچ کارێکی تێدا نیە ، وە لەگەڵ نون و میمدایە لە تێکرای حاڵەتەکاندا .

حوکمەکانی نونی زەنەدار و تەنوین

نونی زەنەدار و تەنوین (٤) حوکمیان هەیە، کە بریتین لە:

١. ئاشکراکردن: الإِظهار

٢. تێهەڵکێش کردن: الإِدغام

٣. هەڵگەڕانەوە: القلب

٤. شاردنەوە: الإِخفاء

١. ئاشکراکردن : الإِظهار

له زمانەوانیدا : ڕۆشن کردن (دەرخستن)

له بەکار هێناندا : دەرخستنی نونی زەنەدار یان تەنوین ئەگەر بەدوایاندا پیتێك له شەش پیتەکەی (الإظهار) هات .

پیتەکانیش (هەمزە و هاء ، عەین و حاء ، غەین و خاء)

کە کۆبۆتەوە لەسەرەتای وشەکانی ئەم دێڕەدا :

(أَخِي هَاكَ عِلْمًا حَازَهُ غَيْرُ خَاسِرِ)

چەند نمونەیەك لەسەر ئاشكراكردنی نونی زەنەدار و تەنوین

مَنْ ءَامَنَ — وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

أَنْعَمْتَ — عَلِيمٌ حَكِيمٌ

فَسَيُنْغِضُونَ

كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ

پرسیارەکان

١ـ ئەم ووشانە بخوێنەرەوە بە ڕەچاو کردنی درێژکردنەوەی ماوەی مینگەی نون و میمی شەددەدار لەکاتی وەستان و گەیاندن بەدوای خۆیان :

﴿عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ﴾ ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ﴾ ﴿حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾

﴿ثُمَّ كَلَّا﴾ ﴿وَلَـٰكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ﴾ ﴿فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي﴾

٢ـ لاکێشەیەك بکێشە بەدەوری ئەو ووشانەی (نونی زەنەدار) و (تەنوین)ی تیا دەردەخرێت :

﴿مَنصُورًا﴾ ﴿عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ ﴿عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾

﴿مَنْ ءَامَنَ﴾ ﴿مِنَ السَّمَآءِ﴾ ﴿وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾

﴿أَنْعَمْتَ﴾ ﴿مِن رَّبِّكَ﴾ ﴿مَن يَعْمَلْ﴾

٣ـ ڕەنگی پیتەکانی (الإظهار) بکە بە سوور.

٢. تێهەڵکێش کردن : الإدغام
لەزمانەوانیدا : چوونە ناو یەك
وە لەزاراوەدا : تێهەڵکێشکردنی نونی زەنەدار یان تەنوینە ئەگەر بەدوایاندا
پیتێك لە شەش پیتەکانی - إدغام - هات کە کۆکراوەتەوە لە ووشەی :
(يَرْمُلُونَ)
وە ئەویش دوو بەشە :

١ـ تێهەڵکێشی بە مینگە لە پیتەکانی (يَنْمُو) وەکو :
﴿ فَمَن يَعْمَلْ ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(فَمَيَعْمَلْ)
﴿ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(شَيْءِ وَكِيلٌ)
﴿ مِن مَّالِ ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(مِمَّالِ)
﴿ فَلَن نَّزِيدَكُمْ ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(فَلَنَّزِيدَكُمْ)
وە درێژکردنەوەی ماوەی مینگەت بیر نەچێت لەم نمونانە و هاوشێوەکانیدا ...
٢٢

٢- تێهەڵکێشی بێ مینگە لە هەردوو پیتی (ل ، ر) وەکو :
﴿مِن لَّدُنْهُ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(مِلَّدُنْهُ)
﴿مِن رَّبِّكَ﴾
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە
(مِرَّبِّكَ)

ئاگاداری [١]
نونی زەنەدار تێهەڵكێش ناكرێت لە (واو) یان لە (یاء) دا
ئەگەر لەیەك وشەدا هات ، ئەویش لە :
﴿قِنْوَانٌ﴾ ﴿صِنْوَانٌ﴾
﴿الدُّنْيَا﴾ ﴿بُنْيَانٌ﴾

ئاگاداری [٢]
نونی زەنەدار تێهەڵکێش ناکرێت لەواو دا لە کاتی
بەیەك گەیشتنیان لە هەردوو وشەی:
﴿يس ۞ وَالْقُرْآنِ﴾ ﴿ن وَالْقَلَمِ﴾

پرسیارەکان

١. لاكێشەیەك بكێشە بەدەوری ئەو وشانەی كە تێهەڵكێشی بە مینگەیان تێدایە وە بازنەیەك بەدەوری ئەو وشانەی تێهەڵكێشی بێ مینگەیان تێدایە.

فَمَن يَعۡمَلۡ ۝ أَنۢبَآءِ ۝ شَيۡءٖ ۝ وَكِيلٌ

مِن رَّبِّكَ ۝ وَلِكُلِّ قَوۡمٍ هَادٍ ۝ مِن مَّالِ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ۝ قِنۡوَانٌ ۝ مِن لَّدُنۡهُ

الدُّنۡيَا ۝ مَنضُودٍ ۝ فَلَن نَّزِيدَكُمۡ

وە پیتەكانی تێهەڵكێشی بە مینگە (............)، پیتەكانی تێهەڵكێشی بێ مینگە (............) لەناو ئەم پیتانەدا خۆی شاردۆتەوە. ئایا دەتوانیت بیاندۆزیتەوە و لەو بۆشاییەی سەرەوەدا بیانووسیت ؟

لەزمانەوانیدا : هەڵگەڕانەوەی شتێکە لەڕوی خۆی .

بەڵام لە **بەکارهێنانی إصطلاحی تەجویدی** :

بریتییە لە گۆڕانی (ن) یان (تەنوین) کاتێك بە پیتی (ب) دەگەن بە میمێکی شاراوە لە نێوان لێودا لەگەڵ دەربڕینی مینگە .

٤ - شاردنەوە - الاخفاء -

لەزمانەوانیدا : واتا : داپۆشین .

وە لە زاراوەدا : بریتی یە لە شاردنەوەی (نون) ی زەنەدار یان (تەنوین) کاتێك پیتێك لەو پیتانەی کەماون جگە لە پیتەکانی (إظهار) و (إدغام) و (إقلاب) کە پێشتر باسکران هات بەدوایاندا کە ژمارەیان (١٥) پیتە و لە سەرەتای ووشەکانی ئەم دێڕە شیعرە دا کۆکراونەتەوە .

(صِف ذَا ثَنَا جُودَ شَخْصٍ قَدْ سَمَا كَرَمًا

ضَعْ ظَالِمًا زِدْ تُقًى دُمْ طَالِبًا فَتَرَى)

چەند نمونەیەك لەسەر شاردنەوەی نونی
زەنەدار و تەنوین
مَنصُورًا
مَآءً ثَجَّاجًا
عَيْنٌ جَارِيَةٌ
شَيْءٍ شَهِيدٌ
مِن قَبْلِ
الْإِنسَٰنُ
عَن طَبَقٍ
مَنضُودٍ
٢٧

پوختەی حوکمەکانی نونی زەنەدار و تەنوین

ئەگەر بەدوای نونی زەنەدار و تەنوین یەکێك لەم پیتانە هات	حوکم
(أ ، هـ ، ع ، ح ، غ ، خ)	ئاشکراکردن
(ي ، ن ، م ، و)	تێهەڵکێش کردن بە مینگە
(ل ، ر)	تێهەڵکێش کردن بێ مینگە
(ب)	هەڵگەڕانەوە
(پیتێك جگە لە پیتەکانی سەرەوە)	شاردنەوە

پرسیارەکان

١. لاکێشەیەك بکێشە بەدەوری ئەو وشانەی کە حوکمی هەڵگەڕانەوەی تێدایە ، وە بازنەیەك بکێشە بەدەوری ئەو وشانەی کە حوکمی شاردنەوەیان تێدایە .

مَنصُورًا ❁ فَمَن يَعْمَلْ ❁ عَيْنٌ جَارِيَةٌ ❁ أَنبَآءِ ❁ يَنظُرُونَ

مَآءً ثَجَّاجًا ❁ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ❁ الْإِنسَٰنُ ❁ كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ

مِن قَبْلِ ❁ شَيْءٍ شَهِيدٌ ❁ عَن طَبَقٍ ❁ مِنۢ بَعْدِ

---

٢. ژمارەی ڕیز بەندی ئەو دێڕە هۆنراوەیە دیاری بکە کە وەڵامی ڕاستە :

پیتەکانی شاراوە (حروف الإخفاء) کۆکراوەتەوە لە سەرەتای وشەکانی دێڕی ژمارە :

١. طِبْ ثُمَّ صِلْ رِحْماً تَفُزْ ضِفْ ذَا نِعَمْ دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زِرْ شَرِيفًا لِلْكَرَم

٢. صِفْ ذَا ثَنَا جُودَ شَخْصٍ قَدْ سَمَا كَرَمًا ضَعْ ظَالِمًا زِدْ تُقَى دُمْ طَالِبًا فَتَرَى

٣. أَخِي هَاكَ عِلْمًا حَازَهُ غَيْرُ خَاسِرِ

حوکمەکانی میمی زەنەدار

میمی زەنەدار (٣) حوکمی هەیە کە بریتین لە :

١- تێهەڵکێشی لێوی (الادغام الشفوی)

٢- شاردنەوەی لێوی (الإخفاء الشفوی)

٣- دەرخستنی لێوی (الإظهار الشفوی)

کە هەرسێکیان بەهۆی لێوەوە دروست دەبن .

درێژكردنەوەی ماوەی
مینگەكەت بیرنەچێت لە
كاتی تێهەڵكێش كردنەكەدا .

حوكمەكانی میمی زەنەدار

١. تێهەڵكێش كردن :

میمی زەنەدار تێهەڵكێش دەكرێت ئەگەر بە دوایدا یەك پیت هات ئەویش (میم)ە وەكو :

حوكمەكانی میمی زەنەدار

٢ـ شاردنەوە :

میمی زەنەدار دەشاردرێتەوە ئەگەر بەدوایدا یەك پیت هات ، ئەویش (ب) یە وەكو :

حوکمەکانی میمی زەنەدار

٢. ئاشکراکردن :

میمی زەنەدار ئاشکرا دەکرێت ئەگەر بەدوایدا هەر پیتێك لە پیتەکانی تر هات جگە لە (میم) و (با)

وەکو :

ئاگاداربە لەشاردنەوەی میمی زەنەدار ئەگەر بە دوایدا هەردوو پیتی (فا) یان (واو) هات.

پوختەی حوکمەکانی میمی زەنەدار

میمی زەنەدار تێهەڵکێش دەکرێت ئەگەر بەدوایدا پیتی (میم) هات .

وەدەشاردرێتەوە ئەگەر بەدوایدا پیتی (پا) هات .

وە ئاشکرا دەکرێت ئەگەر بەدوایدا یەکێك لە پاشماوەی پیتەکانی زمانی عەرەبی هات.

پرسیارەکان

وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ (49) وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ (50) وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ (51) ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (52) وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (53) وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ (54) وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ (55) ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (56) وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (57)

البقرة

١. حوکمەکانی میمی زەنەدار کە لەم ئایەتاندا هاتووە بینوسە بەپێی ئەم خشتەیە.

ئاشکراکردنی لێوی - الإظهار الشفوي	شاردنەوەی لێوی - الإخفاء الشفوي	تێهەڵکێش کردنی لێوی - الإدغام الشفوي

حوکمەکانی درێژکردنەوە

أحكام المدود

مەد لە زمانەوانیدا : واتا درێژکردنەوە .

وە لە زاراوەدا : درێژکردنەوەی دەنگ لە پیتێك لە پیتە درێژکراوەکان کە بریتین لە :

١-ئەلیف ساکین بێ و پێش خۆی فەتحەی هەبێ .

٢-واو ساکین بێ و پێش خۆی ضەمەی هەبێ .

٣-یاء ساکین بێ و پێش خۆی کەسرەی هەبێ .

هەرسێ پیتە درێژکراوەکە لەم ووشە قورئانی یەدا هاتووە :

جۆرەکانی مەد
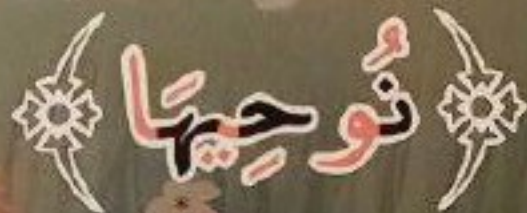
مەددکان لە قورئاندا(نۆ) دانەن کە بریتین لە :

١. الطبیعی (سروشتی)

٢. البدل (لەجیاتی)

٣. العوض (قەرەبوو)

٤. المنفصل (جیابووەوە)

٥. المتصل (پێوە لکاو)

٦. الصلة (گەیاندن)

٧. اللازم (پەیوەست)

٨. العارض للسکون (تووش بوو بە زەنە)

٩. اللین (ئاسان)

بەیارمەتی خوا چواریان دەناسێنین

المد الطبيعي

بریتی یە لە پیتێکی درێژ کراوە (ا ، و ، ی) کە لە دوایەوە (هەمزە) یان (زەنە) یان (شەددە) نەهاتبێ بە ئەندازەی دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە :

وە ئەندازەی دوو جووڵە : بریتی یە لە ماوەی وتنی ئەلیف یان وتنی دوو پیتی جووڵاو ، وەکو : (تَ تَ)

پرسیارەکان

١ـ ئەمانە تەواو بکە :

سێ پیتەکانی مەد بریتین لە :

ئەلیف .... لە پێشیەوە هاتبێ .

.... ساکن ....

.... کەسرە ....

- کە کۆبۆتەوە لە فەرمایشتی خوای گەورە: ....

- ئەندازەی دوو جوولە : بریتی یە لەماوەی ....

یان ماوەی وتنی ....

١ ﴿يَقۡضِى﴾	٢ ﴿حُنَفَآءَ﴾	٣ ﴿يَدۡعُواْ﴾
٤ ﴿سَيِّـَٔتُ﴾	٥ ﴿قَالَا﴾	٦ ﴿يَخۡشَى﴾
٧ ﴿بُورِكَ﴾	٨ ﴿ٱلۡحَآقَّةُ﴾	٩ ﴿فَأَكۡثَرُواْ﴾

٢ـ ناوی ژمارەی ئەو چوار چێوانە بنوسە کە نمونەی مەدی سروشتی تێدایە :

....

....

المد المتصل

بريتييه لەو مەددەی بە هۆی هەمزەیەكەوە لە دوای پیتە مەددەكەوە دێت دروست دەبێت لە هەمان وشەدا بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵە پێویستە درێژبكرێتەوە وەكو :

خَطِيٓـَٔةً

ٱلسَّمَآءِ

بریتی یە لەو پیتە درێژ کراوەی لە کۆتایی وشەی
یەکەمدا دێت و بە دوایدا هەمزەی قەطع لە سەرەتای
وشەی دووەمدا دێت، وە بە ئەندازەی (٤) یان (٥)
جوولە دەگونجێت درێژ بکرێتەوە. وەکو:

وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا

وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ

ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم

وَمَآ أَدْرَىٰكَ

المد اللازم

درێژکردنەوەیەکە کاتێک پیتێکی توندکراو یان پیتێکی زەنەداری ئەسڵی لە دوای پیتێک لە پیتەکانی درێژکردنەوە هاتبێت ، وە پێویستە بە ئەندازەی (٦) جووڵە درێژ بکرێتەوە ، وەکو :

﴿ٱلْحَآقَّةُ﴾ ﴿ٱلطَّآمَّةُ﴾ ﴿ٱلضَّآلِّينَ﴾

﴿ءَآلْـَٔنَ﴾ ﴿نٓ﴾ دەخوێندرێتەوە (نُوٓنْ)

پرسیارەکان

﴿ فَأَمَّا ٱلْإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا تُكْرِمُونَ ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِا۟ىٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾ ﴾ الفجر

ئەو درێژکراوانەی لەناو ئەم ئایەتانەی سورەتی (الفجر) دا هاتووە دەربهێنە.

١ـ مەدی پێوە لکاو : ....

٢ـ مەدی جیاکراوە : ....

٣ـ مەدی پەیوەست : ....

١ـ ئەم درێژکراوانەی کە هاتووە بیگەیەنە بە ژمارەی ئەو جولانەی کە دەبێت درێژبکرێتەوە

مەدی سروشتی	٦ جووڵە
مەدی پێوەلکاو	دوو جووڵە
مەدی جیاکراو	٤ یان ٥ جووڵە
مەدی پەیوەست	٤ یان ٥ جووڵە

هەژان (القلقلة)

بریتی یە لە پێدانی ئەبرەیەک [١] بە پیتەکانی (قُطْبُ جَدٍ) لەکاتی زەنەدار بونیاندا ، وە ئەویش دوو پلەی هەیە :

١- قەلقەلەی گەورە : لەکاتی وەستان لەسەر پیتە هەژاوەکە ، وەکو :

﴿ أَحَدٌ ﴾ ﴿ ٱلْحَجِّ ﴾ ﴿ وَتَبَّ ﴾ ﴿ مُحِيطٌ ﴾ ﴿ ٱلْفَلَقِ ﴾

٢- قەلقەلەی بچوک : ئەگەر هاتو پیتە هەژاوەکە لە ناوەڕاستی وشە یان قسە کردندا بوو ، وەکو :

﴿ بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا ﴾

(١) / ئەبرە : بریتی یە لە دەنگێکی کورتی خێرا کە نزم بونەوەی تێدا ڕوو دەدات

پیتی لام قەڵەو دەکرێت لە وشەی (ٱللَّهُ) ئەگەر لە پێشیەوە بۆر (ضمة) یان سەر (فتحة) هاتبوو، وەکو:

﴿عِبَادُ ٱللَّهِ﴾ ﴿مَا شَآءَ ٱللَّهِ﴾

وەناسک دەکرێتەوە ئەگەر لە پێشیەوە ژێر (کسرة) هاتبوو، وەکو:

پرسیارەکان

١. نیشانەی ڕاست لەبەردەم وەڵامی ڕاست دابنێ :

(لام) لە ناوی (الله) دا قەڵەو دەکرێت ئەگەر :

- بۆر (ضمة) بوو یان لەسەر (فتحة) بوو.
- لەپێشەوە بۆر (ضمة) یان لەسەر (فتحة) هاتبوو.
- ئەگەر ژێرە (کسرة) بوو .

وە هەروەها ناسک دەکرێك ئەگەر :

- لەسەر (فتحة) بوو .
- پێشی ژێرە (کسرة) بوو .
- بۆر (ضمة) هاتبوو .

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا ﴿١﴾ فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا ﴿٢﴾ فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا ﴿٣﴾ فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا ﴿٤﴾ فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّخَبِيرُۢ ﴿١١﴾

٢. چەند نمونەیەك بۆ هەژانی گەورە و هەژانی بچوك لە سورەتی (العادیات) دەربهێنە .

هەژانی بچوك (قلقلە صغری)	هەژانی گەورە (قلقلە کبری)

پێڕست